

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор ВНЗ «Національна академія управління»

проф.

Сергій ЄРОХІН

«21» лютого 2024 року

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
докторської дисертації
Радзівєвської Світлани Олександрівни
на тему: «Державне регулювання розвитку
інтеграційного потенціалу України»
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

1. Актуальність теми дослідження. З початку проголошення незалежності Україна включилася в інтеграційні процеси, які характеризувалися посиленням єдності світу, його глобалізацією. У результаті активної участі України у глобальних економічних процесах в умовах неоліберальної економічної ідеології держава опинилася у глибокій кризі, однією з головних причин якої виявилася політика швидкої, непередбаченої і непродуманої інтеграції вітчизняної економіки в систему міжнародного розподілу праці. Ознакою високої інкорпорованості економіки України у світову стали наслідки глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр., що вказали на невідповідне сподівання на здатність механізму ринкового саморегулювання розв'язувати всі проблеми: саме завдяки кризі стало очевидним, що у скрутних умовах єдиним інститутом, здатним мобілізувати ресурси, необхідні для протидії серйозним системним загрозам, залишається держава; очевидним також став факт, що функціонування національного господарства залежить від стійкості й потужності системи державного управління. У сучасних умовах розвитку національної економіки вищезазначена проблема загострилася і набула ще більшої актуальності: принципово основним, що необхідно скорегувати в господарському механізмі України для того, щоб стати економічно розвинутою країною-інноватором у постіндустріальному гіперглобалізованому світі, є підвищення ефективності державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу країни.

2. Зв'язок теми дослідження з планами науково-дослідних робіт. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт за темами:

– «"Зелене" зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення» ВНЗ «Національна академія управління» (державний

реєстраційний номер 0122U202055), де внесок авторки полягає в обґрунтуванні розвитку інтеграційного потенціалу України засобами аграрної, екологічної, соціальної, промислової, торговельної політик з метою впровадження парадигми "зеленої та циркулярної економіки" в національну економіку України післявоєнного періоду;

– «Стратегічні орієнтири поглиблення торговельно-економічних відносин України з країнами Європейського Союзу в умовах дії Угоди про асоціацію» *Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки* (державний реєстраційний номер 0120U104933), де особистий внесок авторки полягає у визначенні пріоритетних напрямів зміцнення зовнішньоторговельних зв'язків України у контексті необхідності ефективного використання експортного потенціалу, а також в обґрунтуванні посилення розвитку двосторонніх та багатосторонніх торгово-економічних відносин України з країнами – членами Європейського Союзу;

– «Особливості міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації» *Державного університету інфраструктури та технологій* (державний реєстраційний номер 0118U001468), де теоретико-методологічні та практичні розробки авторки щодо структурної взаємозалежності регіоналізації і глобалізації у світовому господарстві впроваджено у навчальний процес і застосовано у якості доповнення та оновлення навчально-методичних комплексів дисциплін «Національна економіка», «Міжнародна економіка», «Зовнішньоекономічна діяльність».

2. 3. Особистий внесок здобувача в одержанні наукових результатів. Дисертація є одноосібно виконаною науковою роботою. Теоретичні узагальнення, основні положення, висновки, пропозиції й інші наукові результати, які виносяться на захист, отримані Радзівєвською С.О. самостійно. Особистий внесок дисертантки у роботи опубліковані у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць. У дисертації використані лише ті ідеї та положення, що є результатом власних досліджень авторки.

У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень, зокрема: *методи порівняння, аналізу і синтезу, абстрагування, індукції та дедукції, методи групування, методи статистичного аналізу та графічної інтерпретації досліджуваних процесів* використано при розкритті концептуальних засад розвитку інтеграційного потенціалу країни у світовому господарстві; *діалектичний метод, метод експертних оцінок, графічний метод, методи системного підходу і синергетичного аналізу, абстрагування та узагальнення, метод порівнянь, історичний та логічний методи* покладено в основу розкриття теоретико-методологічних основ державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України; *методи наукової абстракції, системного та статистичного аналізу, якісного та кількісного компаративного аналізу, методи економетричного аналізу, метод експертних оцінок* використано при дослідженні трансформації державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України в глобальному економічному просторі; *методи порівняльного, статистичного, графічного, економетричного аналізу та моделювання* покладено в основу аналізу реалізації інтеграційного потенціалу України у відносинах з Канадою, Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, Державою Ізраїль, країнами ЄС; *загальнонаукові*

методи порівняння, аналізу і синтезу, абстрагування, індукції та дедукції, групування й узагальнення, системний метод, метод логічного аналізу використано при дослідженні практичних аспектів формування регіональних інтеграційних об'єднань, аналізі реалізації інтеграційного потенціалу України в умовах наближення до Євро-Атлантичного центру економічного впливу.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Інформаційною базою дисертаційної роботи є дані статистичних джерел офіційних установ, експертно-консультаційних організацій, інформаційно-аналітичних бюлетенів й оглядів, монографічні дослідження, довідкова література, наукові публікації у вітчизняних і зарубіжних виданнях, аналітичні матеріали та рекомендації міжнародних експертів, офіційні публікації міжнародних інститутів і організацій, матеріали мережі Internet, результати особистих напрацювань автора.

5. Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості, полягає в наступному:

уперше:

– обґрунтовано авторське визначення та розкрито сутність державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України як процесу впливу держави на перебіг інтеграційних процесів з метою підвищення соціально-економічного розвитку країни через повноцінну реалізацію економічного потенціалу України у зовнішньоекономічних відносинах із державами та регіональними об'єднаннями в умовах наближення до ЄС шляхом використання широкого спектра комплементарних державних політик, серед яких промислова, науково-технічна, інноваційна, інвестиційна, структурна, регуляторна, інтеграційна, зовнішньоторговельна, соціальна, аграрна, екологічна, фінансова, валютно-курсова, грошово-кредитна, бюджетно-податкова, цінова тощо, з метою забезпечення політичного, економічного, технологічного, фінансового, продовольчого, енергетичного та інших видів суверенітету. Державне регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України передбачає формулювання та своєчасне впровадження державних політик, спрямованих на досягнення певних державних завдань у процесі реалізації Угоди про асоціацію. Прогрес досягається тоді, коли спостерігаються кращі макроекономічні, зовнішньоторговельні, технологічні, соціальні та інші показники функціонування національної економіки, засвідчуючи більш ефективне використання інтеграційного потенціалу країни, внаслідок чого покращується рівень життя громадян/суспільства, гарантуються основні права людини, досягається суспільний добробут;

– розкрито діалектику державного та глобального управління й регулювання в умовах посилення світових інтеграційних процесів. Припущення, що національна держава зникне з міжнародної арени, вимагає теоретичного аналізу геополітичної концепції, в основу якої покладено ідею про необхідність просування геополітичного розвитку до повної планетарної інтеграції: переходу до уніфікованого світу. Ідея мондіалізму близька до пострелігійної ідеології «нового світового порядку», глобалізму з єдиним наднаціональним центром. В ідеалі така планетарна держава, створена на руїнах національних держав, повинна мати єдиний економічний, політичний простір, єдину релігію; однак

синтез світових релігій приніс би негативний результат, бо духовна анархія («генералізація цінностей») є небезпечнішою від суспільної анархії. Крім того, існує широка країнова варіативність різних моделей держави з точки зору її співвідношення з соціумом і відповідних систем державного управління. Країнове перенесення моделі без питання щодо того, чи необхідно її застосовувати до конкретних цивілізаційних умов іншої країни, може призвести до деструктивних результатів, адже системи державного управління суттєво відрізняються у різних країнах, відображаючи історію, традиції, тип національної культури, геополітичне положення країни тощо. Доведено, що національна держава залишиться головним суб'єктом міжнародних відносин, а ефективність функціонування системи державного управління відіграватиме ключову роль у розвитку національної економіки;

– обґрунтовано важливість для формування інтеграційних об'єднань між країнами, що належать до різних цивілізацій і культур, дотримання принципу цивілізаційно-пропорційного представництва у їхньому керівництві. Виникнення конфліктів під час інтеграції є результатом розв'язання суперечностей, основною з яких є суперечність між інтересами інтеграційного об'єднання як єдиного цілого й національними інтересами держав, що об'єднуються. Конфлікт інтересів виникає тоді, коли в інтеграційних процесах інтереси окремих держав ігноруються внаслідок першочергового забезпечення задоволення інтересів об'єднання, що зароджує дезінтеграційні процеси. Також можливе намагання одного із суб'єктів інтеграційної взаємодії впливати на процеси інтеграції так, щоб утримувати решту суб'єктів у стані залежності та підпорядкування своїм інтересам. Така ситуація виникає тоді, коли більш розвинені економічні суб'єкти підтримують запровадження іншими суб'єктами об'єднання стратегії «розвитку навздогін», продають їм свої технології старого технологічного укладу та запроваджують у себе новий технологічний уклад. Очевидно, що така стратегія консервує залежність одних економічних суб'єктів від інших, фактично формуючи ієрархічну структуру їхніх взаємовідносин, з якою не всі учасники погоджуватимуться і для виходу з якої можуть утворювати інтеграційні блоки, здатні самостійно забезпечувати освоєння нових технологічних укладів, а не задовольнятися придбанням застарілих технологій у розвинених економічних суб'єктів, тобто запроваджувати стратегію випереджувального розвитку;

удосконалено:

– концептуалізацію розвитку інтеграційного потенціалу країни у світовому господарстві. Виявлено вплив міжнародного поділу праці, інтернаціоналізації суспільного виробництва та трансформації національної державності на особливості становлення і перебігу інтеграційних процесів та обґрунтовано провідну роль в їхньому розвитку національної держави. Доведено, що основним чинником посилення інтеграційних процесів є впровадження досягнень НТП та інформаційно-комунікаційних технологій. Новітній поділ праці, пов'язаний із розгортанням Четвертої промислової революції, а відповідно із процесами індустріалізації та постіндустріалізації країн, вимагає термінового здійснення реіндустріалізації України як для функціонування національної економіки у постіндустріальному глобалізованому

світі загалом, так і з метою повноцінної реалізації інтеграційного потенціалу нашої держави зокрема;

– комплексний та обґрунтований погляд на зміцнення суверенітету – політичного, економічного, фінансового, технологічного, продовольчого тощо – у процесах регіональної економічної інтеграції. При утворенні наднаціональних органів управління не спостерігається втрата державами частини суверенітету, а механізм об'єднання держав спрямований на краще забезпечення національними державами суверенітету при їх участі у процесах регіоналізації. В основу аргументації такого висновку покладено факт добровільності входження держав до складу регіональних об'єднань з метою забезпечення кращого досягнення своїх цілей на основі суверенітету. Тому передача частини суверенітету наднаціональним органам має на меті для держав-членів об'єднання досягнення своїх цілей. І якщо така передача частини суверенітету не забезпечує кращого досягнення цілей держави, то вона відкличе передані частини суверенітету і може вийти зі складу об'єднання. Тобто, держава передає частину свого суверенітету в її інтересах для тимчасового використання наднаціональними органами і цим не зменшує свій суверенітет, а посилює його за допомогою наднаціональних органів;

– аргументацію щодо розвитку інтеграційного потенціалу України як збільшенням експорту високотехнологічних не лише товарів, але й послуг до всіх торговельних партнерів, беручи за приклад торговельну політику ЄС, так і завоюванням у тісному єднанні з країнами-членами ЄС ринків Азії, Північної та Латинської Америки, Карибського басейну, Африки. Особливого значення набуває розвиток інтеграційних зв'язків між Україною і країнами ЄС, зокрема характер змін у структурі торгівлі між ними товарами та послугами: для економіки України особливого значення набуває збільшення частки експорту продукції із значною часткою доданої вартості й імпорту сучасного обладнання з метою забезпечення підвищення технологічного рівня української промисловості, сільського господарства в контексті Четвертої промислової революції та орієнтирів ЄС на досягнення лідерської позиції в промисловості (industrial leadership). Наголошено на необхідності нарощування Україною експорту високотехнологічної продукції до ЄС шляхом доповнення регіональної інтеграції транснаціональною, включенням українських виробництв у систему функціонуючих у ЄС ланцюжків виробництв високотехнологічної продукції та утворенням нових ТНК, базованих як у країнах ЄС, так і в Україні;

– посилення розвитку двосторонніх та багатосторонніх відносин України з країнами-членами ЄС з огляду на той факт, що Україна не повністю використовує інтеграційний потенціал, обмежуючись здебільшого торговельною інтеграцією лише з декількома країнами ЄС (Польща, Італія, Німеччина, Нідерланди, Іспанія), при цьому кількість країн ЄС, з якими сальдо торгівлі товарами України є негативним протягом досліджуваного періоду (Данія, Ірландія, Литва, Німеччина, Словенія, Фінляндія, Франція, Чехія, Швеція), перевищує кількість держав-учасниць, з якими сальдо є позитивним (Болгарія, Іспанія, Кіпр, Латвія, Нідерланди, Португалія, Румунія);

– практичні аспекти формування регіональних інтеграційних об'єднань та аналіз реалізації інтеграційного потенціалу України у відносинах із Канадою,

Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, Державою Ізраїль та країнами ЄС в рамках Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Зокрема, здійснено порівняльний аналіз торговельних угод України та ЄС, розглянуто торговельні угоди США в контексті можливостей розвитку інтеграційного потенціалу України на трансрегіональному рівні світової економіки в умовах наближення до Євро-Атлантичного центру економічного впливу;

набули подальшого розвитку:

– використання системно-синергетичного підходу: доведено, що гармонізація національного господарства як складної системи пов'язана із забезпеченням стабільності її структури, потребує контролю. Держава як представник усіх громадян країни за допомогою законодавчої, виконавчої та судової влади структурує і погоджує інтереси всіх членів суспільства і соціальних груп. Система державного управління є найважливішим елементом у складній системі національного господарства і має підтримувати цілісність та стабільність структури національної економіки, відстоюючи інтереси всіх верств суспільства з метою недопущення порушення рівноваги на мікрорівні, макрорівні тощо, які могли б призвести до руйнації системи в цілому;

– дослідження суперечності між політико-економічними інтересами держав та інтересами транснаціональних і міжнаціональних структур; проблеми співвідношення влади і демократії, де у тріаді «суспільство – держава – економіка» національна еліта, впливаючи на суспільство, шляхом так званих виборів, створює олігархічний устрій, піддаючи сумніву прозорість в організації демократичних виборів. Доведено, що лише в умовах національної держави демократія може ефективно функціонувати як механізм публічної політики, але під впливом глобальних економічних процесів – транснаціоналізації, мережевізації, диджиталізації, фінансіалізації, інформатизації, інтелектуалізації тощо – основні цінності сучасної демократії зазнають значної модифікації. Суперечність полягає в тому, що держава як основний владоспроможний політичний інститут суспільства, який уособлює правосуб'єктність народу у вигляді суверенітету, володіє все меншою і меншою владою, у той час, як транснаціональні й міжнаціональні структури, які не піддаються демократичному контролю, отримують все більшу і більшу владу;

– механізм розвитку інтеграційного потенціалу ЄС засобами торговельної політики, що представляє собою важливу складову оптимізації функціонування ЄС, адже його знання допомагає краще й оперативніше організувати пристосування функціонування ЄС, його адаптацію до зміни умов функціонування світової економіки, ефективніше переключати виробництво та реалізацію продукції всередину об'єднання при погіршенні кон'юнктури зовнішнього ринку і навпаки при покращанні зовнішньої кон'юнктури зменшувати внутрішній експорт. Проведене дослідження механізму використання інтеграційного потенціалу в когерентній моделі ЄС дає змогу виявити ту його специфіку, що він функціонує у взаємодії із системою управління ЄС: держави-члени ЄС мають погоджувати із Європейською комісією вихід на міжнародний ринок. Новизною дослідження є доведення взаємозв'язку між застосуванням у ЄС наднаціональної системи управління і

діючим у ньому механізмом розвитку інтеграційного потенціалу, який забезпечує посилення згуртованості ЄС і його когерентності;

– систематизація теоретико-методологічних підходів до необхідності підвищення соціально-економічних показників України шляхом більш ефективного використання інтеграційного потенціалу держави завдяки інституціональним трансформаціям та інноваційній активності, технологічній модернізації. Обґрунтовано доцільність, з одного боку, посилення ролі внутрішнього ринку для стабілізації національної економіки шляхом впровадження відповідної системи податків та субсидій з метою належного державного стимулювання формування й функціонування системи національних ланцюгів створення доданої вартості на основі використання науково-технічного потенціалу України; з другого боку, диверсифікації та інтенсифікації міжнародної торгівлі шляхом укладання вигідних торговельних угод в умовах повоєнної відбудови економіки України, де важливу увагу варто приділяти деталізації умов угод з метою захисту національних інтересів засобами митно-тарифної політики в контексті необхідності підвищення якості реалізації інтеграційного потенціалу, що сприятиме зміцненню передусім фінансового та технологічного суверенітету України, націленому насамперед на підвищення добробуту громадян.

6. Практичне значення роботи полягає в тому, полягає в тому, що основні матеріали та теоретичні положення роботи дозволяють створити теоретико-методологічне та практичне підґрунтя державного регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України.

Найважливіші теоретичні положення, практичні розробки, методичне забезпечення і висновки, що представлені в дослідженні, доведено до рівня конкретних рекомендацій та використано органами державної влади, установами, що підтверджено довідками про впровадження у практичну діяльність:

– народного депутата України, Заступника Голови *Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку* Д.Д. Кисилевського (Довідка про впровадження №2023-08-11-Р від 11.08.2023); *Комітету Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва* (Довідка про впровадження №04-30/28-243/125178 від 09.07.2019);

– *Міністерства економіки України* (Довідка про впровадження № 4201-06/40153-07 від 04.08.2023); *Міністерства розвитку громад та територій України* (Довідка №12/19-2-2/7-2211 від 19.09.2019);

– *Центру розвитку ринкової економіки CMD_Ukraine* (Довідка №01-1/08 від 02.08.2023);

– *Федерації роботодавців України* (Довідка № 23-1-295 від 23.06.2023); *Спільки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України* (Довідка №3 від 19.06.2023);

у наукову та дослідницьку діяльність:

– *Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки* (довідка № 28/0501Д від 14.04.2023); *Інституту*

економічних досліджень та політичних консультацій (довідка № 271219/00160 від 27.12.2019);

у освітній процес:

– Сумського національного аграрного університету (довідка №2462 від 15.07.2019), ПАТ “Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом» (довідка №3610 від 03.12.2019); Державного університету інфраструктури та технологій (довідка №01/11-6180 від 09.07.2019) та ВНЗ «Національна академія управління» (акт від 09.11.2023).

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 75 наукових та 2 навчальних публікаціях, у тому числі: 2 одноосібні монографії, 4 колективні монографії, серед яких 3 – за кордоном; 7 публікацій у виданнях, індексованих міжнародними наукометричними базами Web of Science Core Collection та/або Scopus; 1 – навчально-методичний посібник, 1 – конспект лекцій; 40 наукових статей, з них 24 – у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних виданнях, 14 – в наукових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, та 22 публікації апробаційного характеру.

8. Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційної роботи доповідались і були схвалені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, науково-практичних столах та форумах, зокрема: «Проблеми економіки та управління на залізничному транспорті, ЕКУЗТ 2014» (17 листопада – 14 грудня 2014 р., м. Київ), «Проблеми економіки та управління на залізничному транспорті, ЕКУЗТ 2015» (30 червня – 1 липня 2015 р., м. Одеса), «Проблеми економіки та управління на залізничному транспорті, ЕКУЗТ 2016» (9-15 вересня 2016 р., м. Київ), «Україна–Китай – 25 років співробітництва: результати та перспективи. «Один пояс – один шлях» (27 квітня 2017 р., м. Київ), «Процеси економічної дезінтеграції в сучасному світовому господарстві» (27 жовтня 2017 р., м. Київ), «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність» (15-16 березня 2018 р., м. Київ), «Сучасні МЕВ: драйвери успіху та виклики розвитку» (22-23 березня 2018 р., м. Дніпро), «Науково-методична конференція ДУІТ» (26-29 березня 2018 р., м. Київ), «Стратегії взаємодії МВФ та України» (10 жовтня 2018 р., м. Київ), «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі» (21 квітня 2020 р., м. Київ), «Association Agreement with the EU as a Resilience Tool for Ukrainian Economy» (25-26 листопада 2021 р., м. Київ), «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі» (12 квітня 2022 р., м. Київ), «Fundamental shifts in geo-economic systems of the world» (20-21 December 2022, Kyiv), «European scientific congress» (20-22 February 2023, Madrid), «Science and innovation of modern world» (18-20 May 2023, London), «Scientific progress: innovations, achievements and prospects» (25-27 June 2023, Munich) тощо.

9. Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертаційна робота написана державною мовою, текст викладено науковим стилем, робота відзначається

логічною структурною побудовою. Стиль викладу наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує достовірність і легкість сприйняття.

10. Загальний висновок. Дисертація Радзієвської Світлани Олександрівни на тему: «Державне регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України» відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, яка подана на здобуття ступеня доктора наук, за актуальністю, ступенем новизни, науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам п. 7, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197) та наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Рекомендувати дисертаційну роботу Радзієвської Світлани Олександрівни на тему: «Державне регулювання розвитку інтеграційного потенціалу України», подану на здобуття ступеня доктора наук до захисту у докторській раді Д 26.889.01 за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством.

Рецензент

Микола ЄРМОШЕНКО

Рецензент

Ігор ПАРИЗЬКИЙ

Рецензент

Петро ОВЧАР

«21» лютого 2024 р.